

ECONOMY AND ENTERPRISE MANAGEMENT

УДК 005.1:001.8
JEL B41

DOI: 10.26906/EiR.2024.4(95).3601

МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ І СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Гришко Володимир Васильович*, заслужений економіст України,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту і логістики

Гришко Віктор Володимирович**, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і логістики

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

*0000-0001-9183-4008

**0000-0001-6987-3879

© Гришко В.В., 2024

© Гришко В.В., 2024

Стаття отримана редакцією 18.10.2024 р.

The article was received by editorial board on 18.10.2024

Вступ. Теорія і практика управління перебуває в перманентному пошуку ефективної системи управління, яка була б адекватною діючим умовам в економіці і суспільстві. Багатьма авторами визнано, що там, де треба експериментувати, шукати нестандартні рішення, творити в умовах підвищеного господарського ризику, налагоджувати різноманітні зв'язки між партнерами, а таких сфер стає все більше, суто адміністративні важелі стають неефективними, потрібно нове, більш гнучке управління. Принциповим підходом до організації сучасного менеджменту є творча філософія управлінської діяльності, інноваційна модель менеджменту – гнучке динамічне управління соціальними та економічними процесами в неврівноважених, недетермінованих системах. Дія фактора невизначеності в таких системах змушує переглянути класичні концепції наукової організації праці, алгоритми управління та інші прийоми неореалістичного підходу.

Незважаючи на значний вклад науковців і практиків в дослідження і розвиток управлінської діяльності проблема залишається актуальною і, більше того, – загострюється. Зокрема, стає очевидним, що розв'язання проблем пов'язаних з умовами глобальних викликів і сучасних реалій в Україні тісно корелюється з адекватністю управлінської діяльності на всіх рівнях і сферах управління і особливо на рівні управління організацією [5]. Наявність різних визначень поняття «менеджмент», що з одного боку свідчить про багатозначність цього поняття, а з іншого множинність його дефініцій приводить до суттєвого розходження у розумінні того, що являє собою об'єкт дослідження, яка його мета і істотні ознаки. Очевидно, ми маємо справу з онтологічною проблемою яку необхідно дослідити і по можливості вирішити. Неоднозначно трактується і поняття організація. Ми розглядаємо поняття організація не як функцію менеджменту, а як соціальне утворення для досягнення певної колективної мети, де ефективність забезпечується шляхом спеціалізації і інтеграції праці. Ключовою ознакою поняття «організація» є те що організація – це форма спільної діяльності людей для досягнення *синергетичного ефекту*. Основу систем методів, що використовуються в управлінні, становить загальнонаукова методологія, яка передбачає системний, комплексний, процесний, ситуаційний підхід до вирішення проблем, а також застосування таких методів, як моделювання, експериментування, економіко-математичні і соціальні виміри, аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування тощо.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Ми виходимо з твердження, що існують три джерела інформаційного забезпечення наукового дослідження: літературні і документальні; об'єкт дослідження; інтелект дослідника. Використовуємо перше джерело. Приведемо і критично проаналізуємо ряд трактувань поняття менеджмент згідно інформації в таблиці 1.

Таблиця 1

Тлумачення і критичний аналіз поняття менеджмент

Думки вчених	Критичний наліз
Поняття менеджменту в тлумачному словнику: «Менеджмент – сукупність стратегій, філософій, принципів, методів, засобів та форм управління виробництвом з метою підвищення його ефективності та зростання прибутків».	Звуження об'єкту управління. Мова лише за виробництвом, а це лише один із багатьох видів менеджменту.
Ю.К. Конаржевський: «Менеджмент – це нова філософія управління, яка виокремлює роль управління і менеджера в суспільному житті, а також соціальну значущість професії управляючого. Це вимога зробити процес управління цілком обґрунтованим, доцільним і складати плани досягнення цілей таким чином, щоб підлеглі працювали з усвідомленням власної гідності й отримували від роботи задоволення».	Не лаконічно, не виділено сутнісних ознак менеджменту.
Фундаментальний Оксфордський словник: 1. «Менеджмент – це спосіб та манера спілкування з людьми (працівниками)». 2. «Менеджмент – це влада та мистецтво керівника». 3. «Менеджмент – це вміння та адміністративні навички організувати ефективну роботу апарату управління (служба працівників)».	1. Це лише одна функція менеджменту – комунікація. 2. Не розкриває сутнісних ознак менеджменту. 3. Звуження об'єкту управління, апарат управління є лише складовою системи управління персоналом.
4. «Менеджмент – це органи управління, адміністративні одиниці, служби і підрозділи». 5. «З функціональних позицій менеджмент – процес планування, організації, мотивації та контролю, необхідний для формування і досягнення мети організації».	4. Тут мова йде не про діяльність, а про інституції. 5. Не враховано об'єднувальні функції комунікація і адміністрування.
Ф.І. Хміль: «Менеджмент – це система організації колективної праці, ефективного використання ресурсів, концентрації зусиль на безперервному підвищенні якості роботи персоналу підприємства (організації)».	На наш погляд це не система, а процес, який використовує систему
В.Т. Жигалов, Л.М. Шимановська: «Менеджмент є складовою частиною управлінської діяльності, яка реалізує теорію та практику ефективного управління колективами підприємств. Менеджмент охоплює методи і техніку управління підприємствами, спрямовані на досягнення поставленої мети за умов оптимального використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів».	Відображає сутнісні ознаки, але є надто об'ємним трактуванням поняття.
П. Друкер: «Менеджмент – це особливий вид діяльності, який перетворює неорганізований натовп в ефективну й продуктивну групу. Саме менеджмент створює економічний і соціальний розвиток. Він є його результатом».	Влучне, але не зовсім наукове трактування.
Німецька енциклопедія з управління: «Менеджмент – це таке керівництво людьми і таке використання засобів, яке дозволяє виконати поставлені задачі гуманним, економічним і раціональним шляхом».	Відображає сутнісну ознаку, але не враховує динамізм ситуацій.
О.М. Гіряк, П.П. Лазановський: «Менеджмент – це складова процесу управління, яка забезпечує координацію дій персоналу підприємства (організації) на всіх його рівнях щодо раціонального використання ним наявних ресурсів із застосуванням наукового підходу, психологічних та етичних норм керівництва».	Зафіксовано ключові ознаки, але надто об'ємне як для поняття трактування.
А.С. Большаков: «Менеджмент – це сукупність методів, принципів, засобів та форм управління організаціями з метою підвищення ефективності їх діяльності».	Не наголошено на істотній ознаці менеджменту – управлінні людською діяльністю.

Джерело: складено авторами за [1; 2; 4; 9; 12; 15]

Мета статті. Згідно методології сучасного менеджменту будь-яке явище може бути розглянуто в статичі і динаміці. Статику представляє система, а динаміку процес. Систему менеджменту характеризує структура, конфігурація, склад і співвідношення ланок (лінійних, функціональних, допоміжних, обслуговуючих), розподіл функцій і повноважень, зв'язки ланок, структура персоналу. В основі формування системи менеджменту лежать фактори: мета, функції, повноваження, трудомісткість функцій і повноважень, об'єкт менеджменту, інформація, техніка. Система має відповідати процесу і механізму менеджменту. Процес менеджменту – формування впливу через реалізацію функцій менеджменту, отримання нової якості. Основні етапи процесу менеджменту; мета – ситуація – визначення проблем – рішення (зміна ситуації). Метою даного дослідження є удосконалення, осучаснення методології менеджменту, яка на відміну від природничих наук не характеризується детермінованістю, точністю і об'єктивністю. Завданням цього дослідження є визначення тенденцій змін і розвитку методології менеджменту, зокрема, вивчення, систематизація і узагальнення множини дефініцій поняття менеджмент, розробку власної інтерпретації цього важливого для управлінської діяльності поняття, визначення ключових принципів, які дозволять до терміну менеджмент додати слово сучасний.

В ході дослідження використана комбінація кількісних і якісних методів дослідження емпіричного і теоретичного рівня сучасних парадигм наукового дослідження, зокрема, систематизація та узагальнення, аналіз і синтез в тісній комбінації з індукцією і дедукцією.

Основний матеріал і результати. Розвиток сучасних економічних систем супроводжується глобальними викликами, які мають суттєвий вплив на менеджмент і обумовлюють потребу у розкритті суперечностей впливу цих процесів на їх адміністрування. Зокрема, тенденції соціально- економічного розвитку України в умовах воєнного стану свідчать про проблему обмеженості фінансових ресурсів, радикального переформатування логістики та логістичних ланцюгів, зростання вартості всіх ресурсів, необхідності впровадження системи антикризового управління, зростання ролі безпекових заходів, постійного управління змінами та потребу у здійсненні оптимізації всіх процесів на основі цифрових рішень, розвитку системи штучного інтелекту, дистанційних технологій роботи, електронного врядування тощо. Все це, в сукупності впливає на процес менеджменту на всіх рівнях управління у соціально-економічних системах будь-якої форми власності і потребує поглибленого вивчення. Для виключення двозначності коротко викладемо наше розуміння вживаних понять. Ефективність будь-якої діяльності не можлива без відповідної методології, яку ми розуміємо як регулятивно-діяльнишу систему, що інтегрує в собі теорії і методи, категорії, принципи, норми, цінності, парадигми, весь арсенал методів впливу (таблиця 2) [8].

Таблиця 2

Важливі складові методології менеджменту

Концепції, типи та підходи менеджменту:	Методи менеджменту:	Методи реалізації функцій менеджменту:	Принципи менеджменту:
Системний, ситуаційний процесний, адаптивний, антисипативний, антикризовий, інноваційний, проектний, корпоративний, маркетинговий, стратегічний, тактичний, оперативний, самоменеджмент тощо.	Адміністративні: переконання, прохання, погроза, наказ, участь, підкуп, психологічний тиск, позитивна маніпуляція; економічні; соціально-психологічні; технологічні.	Маркетингових досліджень; економічної діагностики; прогнозування і планування; проектування організаційних структур управління; мотивування; контролювання; оцінювання ефективності в менеджменті.	Адекватності, адаптивності, прагматизму, професіоналізму, демократизму і централізації; повноважень і відповідальності; єдиноначальності і колегіальності; матеріального і морального стимулювання; економічності та ефективності.

Джерело: складено авторами за [4; 7; 11; 17]

Це поліфункціональне утворення, що виступає як спосіб діяльності спрямований на її організацію і реалізацію, що буде ефективним за умови якщо використовується творчо з урахуванням динамічних змін обставин і ситуацій в зовнішньому і внутрішньому середовищах, превалюванні нелінійних зв'язків і не функціональних залежностей між факторами впливу на об'єкт управління.

Методологія – це вибір методів управління, наукових підходів з урахуванням виду менеджменту: стратегічного, тактичного, оперативного, інноваційного, корпоративного, антикризового, проектного, маркетингового, самоменеджменту. Наприклад, розробка стратегії і тактики менеджменту вимагає різної методології. Якщо в розробці стратегії, що є найважливішою характеристикою сучасного менеджменту, головним є мета – бачення майбутнього, то розробка тактики – вибір шляху руху до мети з урахуванням конкретної ситуації. Тактика передбачає врахування тих обставин, які неможливо врахувати при розробці стратегії. Тактики бувають різними: вицікування, агресивності, маневрування, маніпуляції, пресингу. Мусимо враховувати особливості методології залежно від об'єкту управління: загальне лінійне керівництво; оперативне управління виробництвом; управління трудовими ресурсами і соціальним розвитком; організація праці і зарплата; управління матеріально-технічним забезпеченням і маркетингом; управління капітальним будівництвом; управління фінансовими ресурсами і обліком; управління зовнішньоекономічною діяльністю; управління господарським обслуговуванням і діловодство; охорона праці і техніка безпеки [11].

У практичній діяльності не існує універсальних рішень і рекомендацій. Є тільки об'єктивні тенденції, фактори, проблеми, методи, принципи. Тому, методологія сучасного менеджменту вимагає індивідуального і творчого підходу не лише до менеджменту в цілому, а й до всіх його функцій зокрема. Так для функції «планування» необхідними є методи екстраполяції, регресійного аналізу, побудови сценаріїв, факторного аналізу, формування дерева проблем. Для функції «мотивація» – оплата праці, преміювання, кар'єрний ріст, участь в прибутках, навчання за рахунок організації, різні види морального заохочення. Для функції «контроль» – методи бухгалтерського обліку, методи статистики, оперативний контроль, методи зворотного зв'язку. Для функції «організування» – адміністративні, економічні, соціально-психологічні методи. Значного різноманіття методів вимагає ключова функція менеджменту – підготовка, прийняття і реалізація управлінських рішень. Це, зокрема, методи постановки проблеми, методи розв'язання проблеми, методи вибору оптимального рішення, методи організації виконання прийнятого рішення.

Систематизуючи і узагальнюючи відомі нам дефініції поняття менеджмент, беручи за основу ключову ознаку – соціальне утворення, враховуючи глобальні виклики і реалії сьогодення, можна зробити власне визначення поняття сучасний менеджмент: творчий процес застосування релевантної управлінської методології по забезпеченню ефективності спільної діяльності людей. Спрощено – процес забезпечення ефективності спільної діяльності людей. Аргументуємо складові такого визначення. Чому процес управління, а не система? Тому що будь-яку організацію ми можемо розглядати з позицій статичної або динамічної. В першому випадку це система, в другому – процес: послідовна зміна дій. Сама по собі система не може діяти ефективно. Визначальним є головний процес управління – розроблення, прийняття та реалізація управлінських рішень, що передбачає процес інформаційного забезпечення. Процесний підхід змінює поняття структури організації, основним елементом стає процес. Чому саме спільна діяльність людей? Тому що, на наш погляд, це є ключовою, сутнісною ознакою поняття організація, ознакою без якої це поняття втрачає свою ідентичність. Інтегруючим фактором об'єднання людей в організацію є досягнення певної мети і розуміння, що диференціація і інтеграція їх праці дасть синергетичний ефект. Синергія – сумарний ефект, який полягає в тому, що при взаємодії двох або більше факторів їх дія суттєво перевищує ефект кожного окремого компонента у вигляді їх простої суми.

Надзвичайно важливим в сучасному менеджменті є знання і творче, гнучке використання такої важливої складової методології якими є принципи і не лише тому, що знання декількох принципів звільняє від знання багатьох фактів [17]. Окрім добре відомих класичних принципів, зокрема, поєднання демократизму і централізації, повноважень і відповідальності, єдиноначальності і колегіальності, матеріального і морального стимулювання, економічності та ефективності, спадкоємності господарських рішень, підпорядкування особистих інтересів загальним, хочемо наголосити на важливості і актуальності в умовах сьогодення принципів адекватності, адаптивності, прагматичності і професіоналізму. Під адекватністю менеджменту ми розуміємо відповідність його методології реальності, що існує або очікується. Під адаптивністю – динамізм і гнучкість, здатність системи управління до самоналаштування при зміні характеристик об'єкта керування. По суті в залежності від зовнішніх умов, з метою найкращого керування об'єктом змінюється спосіб функціонування системи, або її структура. Під прагматизмом – функціонування менеджменту орієнтується на зусилля

з точки зору доцільності, здатності задовольняти людські потреби та інтереси у соціальний спосіб. Під професіоналізмом – сукупність досягнутих менеджером теоретичних знань, практичного досвіду і професійних навиків в управлінській діяльності, здатність не лише до реактивної адаптації, а й до організації системи управління на основі передбачення змін та впливу на них, що є можливим за умови використання *стратегічного підходу* в основі якого лежить розробка і реалізація стратегії, що дозволяє прогнозувати зміни у зовнішньому середовищі і підготувати організацію до найкращого використання своїх можливостей, мінімізувати вплив зовнішніх загроз.

На наш погляд ключовою тенденцією методології менеджменту в умовах глобальних викликів і сучасних реалій є адаптація і осучаснення класичного, традиційного менеджменту, опорами якого були організаційна структура і контроль, а процес управління ґрунтувався на сигнально-спонукальній інформації.

У контексті сучасного менеджменту зокрема, врахування необхідності зміни наголосів і акцентів. Із спонукання на взаєморозуміння, із стимулювання – на мотивування, поєднання інтересів у зовнішньому і внутрішньому середовищах організації [19]. При цьому пріоритетною стає проблема гнучкості й адаптивності до постійних змін зовнішнього середовища.

Важливо наголосити, що осучаснений менеджмент не має відкидати раціональну класичну модель, яка була і залишається методологічною основою управлінської діяльності. Елементи жорсткого управління як і раніше можуть домінувати в певних екстремальних умовах. Але владна вертикаль єдиноначальності повинна бути доповнена механізмами самоорганізації та самоменеджменту. Мають також змінюватися і пріоритети в виборі підходів до управління і між найбільш поширеними у сучасному бізнес-середовищі якими є функціональний, процесний, системний та ситуаційний підходи.

Функціональний підхід залишається дієвим для підприємств зі стабільними бізнес-процесами, які діють на ринках із низьким рівнем конкуренції, зокрема до таких ринків належать і ринки природних монополій. Все актуальнішим стає використання ситуаційного підходу до управління коли придатність різних методів управління визначається конкретною ситуацією, а самим ефективним методом в конкретній ситуації слід вважати той, який більш всього відповідає конкретним умовам і максимально адаптований до них.

Заслуговує на особливу увагу процесний підхід, який є більш ефективним, ніж функціональний з погляду боротьби за конкурентоспроможність, бо розглядає всі функції управління в системній єдності, що виконуються в певній послідовності. На відміну від функціонального підходу, управління процесами дозволяє концентруватися не на роботі кожного з підрозділів, а на результатах роботи організації загалом. Процесний підхід змінює поняття структури організації, основним елементом стає процес. Переважання процесного підходу над функціональним істотно змінює логіку організації та механізм управління, що руйнує бар'єри між підрозділами, процеси, що пронизують організацію, по суті є бізнес-процесами бо спрямовані на задоволення потреб ринку в його продукції або послугах з метою отримання прибутку. Надзвичайно важливим для сучасних реалій є творчий *підхід*, пошук нетрадиційних рішень, використання нових методів, розробка власних оригінальних прийомів, генерацію ідей, розробку і оцінку альтернатив, вміння запозичувати оригінальні ідеї і досвід з інших сфер, творчо використовувати їх в управлінні організацією [14].

Отже, сучасна парадигма менеджменту формується на основі діалектичного розвитку, аналізу й відбору найефективніших технологій менеджменту з урахуванням нових соціально-економічних реалій і розвитку менеджменту як науки, спрямованої на продукування нових знань. Цей процес не втрачає актуальності, що є підґрунтям для продовження досліджень в цьому важливому напрямі.

Висновки. 1. Принциповим підходом до організації сучасного менеджменту є творча філософія управлінської діяльності, яка створювала б сприятливі умови для постійного синергетичного ефекту. Суто адміністративні важелі стають неефективними, потрібно нове, більш гнучке управління. При цьому, сучасний менеджмент не має відкидати раціональну класичну модель, яка була і залишається методологічною основою формування організаційних структур, планування, проведення передпроектних обстежень, економічних розрахунків тощо. Елементи жорсткого управління як і раніше можуть домінувати в певних екстремальних умовах, при цьому владна вертикаль єдиноначальності в централізованих ієрархічних структурах управління повинна бути доповнена механізмами самоорганізації та самоменеджменту в горизонтальних структурах.

2. В умовах глобальних викликів, невизначеності і динамічних змін у діяльності менеджера, кваліфікація якого є найважливішою перевагою будь-якої організації, практично не існує універсальних рішень і рекомендацій. Є тільки об'єктивні тенденції, фактори, проблеми, методи, принципи. Важливою умовою ефективності управлінських рішень є знання і уміння творчо і гнучко використовувати все актуальне реаліям з арсеналу сучасної управлінської методології, зокрема, і перш за все, такої важливої складової методології якими є принципи. Окрім добре відомих класичних принципів хочемо наголосити на важливості, актуальності і пріоритетності в умовах глобальних викликів і сучасних реалій в Україні *принципів адекватності, адаптивності, прагматичності і професіоналізму, що передбачає* здатність не лише до реактивної адаптації, тобто оперативного перетворення інформації про зміни на адекватні дії, а й до організації системи управління на основі передбачення, моделювання змін та впливу на них.

3. Ефективність будь-якої діяльності за умов глобальних викликів і сучасних реалій не можлива без адаптації відповідної методології до перманентних ендегенних і екзогенних змін, що особливо важливо для методології менеджменту. Це поліфункціональне утворення, що виступає як спосіб діяльності, спрямований на її організацію і реалізацію буде ефективним за умови якщо використовується творчо з урахуванням динамічних змін обставин і ситуацій в зовнішньому і внутрішньому середовищах, превалюванні нелінійних зв'язків і нефункціональних залежностей між факторами впливу на об'єкт управління, поєднанні різних типів систем управління – як жорстко регламентованих, так і заснованих на внутрішній свободі залежно від прийнятої організаційної культури.

4. Наявність різних визначень поняття менеджмент, що з одного боку свідчить про багатозначність цього поняття, а з іншого множинність його дефініцій приводить до суттєвого розходження у розумінні того, що являє собою об'єкт дослідження, яка його мета і істотні ознаки. Для розв'язання цієї онтологічної проблеми, яка опосередковано впливає на зміст і якість методології менеджменту, пропонуємо власне визначення поняття сучасний менеджмент: менеджмент – творчий процес застосування релевантної управлінської методології по забезпеченню ефективності спільної діяльності людей. Спрощено – сучасний менеджмент – процес забезпечення ефективності спільної діяльності людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Глумачний словник української мови. Київ : Українська енциклопедія. 2004. 824 с.
2. Oxford English Dictionary, second edition, edited by John Simpson and Edmund Weiner, Clarendon Press, 1989.
3. Гришко В.В. Методологія наукових досліджень у гуманітарній сфері в умовах діджиталізації та великих даних: проблеми, помилки та перспективи досліджень. *Ефективна економіка*. 2023. № 8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.8.1>
4. Бхатгачерджи А., Ситник Н. Методологія та організація наукових досліджень: дослідження в соціально-економічних науках. Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2022. С. 6–19.
5. Гришко В.В. Квадрат ефективності публічного управління *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 17–18. С. 81–84. DOI: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7154&i=12>
6. Вимоги до оформлення дисертацій. *Бюлетень вищої атестаційної комісії України*. 2011. № 9–10. С. 2–10.
7. Гайдай Т.В. Методологічне забезпечення теорії наукових парадигм для дослідження розвитку економічної науки. *Вісник Київського Університету. Економіки*. 2005. Вип. 75–76. С. 62–65.
8. Сурмін Ю.П. Майстерня вченого: підручник для науковця. Київ : Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2006. 302 с.
9. Ajzen I. The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. 1991. Vol. 50. P. 179–211.
10. Bacharach S.B. Organizational Theories: Some Criteria for Evaluation. *Academy of Management Review*. 1989. Vol. 14(4). P. 496–515.
11. Benbasat I., Goldstein D.K. Mead M. The Case Research Strategy in Studies of Information Systems. *MIS ані між собою*. *Quarterly*. 1987. Vol. 11(3). P. 369–386.
12. Burrell G., Morgan G. Sociological Paradigms and Organizational Analysis. Heinemann, 1979. 36 p.
13. Giorgi A., Giorgi B. Phenomenology. *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*, A. Smith (ed.). London : Sage Publications. 2003.
14. Glaser B., Strauss A. The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research. Chicago : Aldine. 1967.
15. Eisenhardt K.M. Building Theories from Case Research. *Academy of Management Review*. 1989. Vol. 14(4). P. 532–550.
16. Eisenhardt K. M. Making Fast Strategic Decisions in High-Velocity Environments. *Academy of Management Journal*. 1989. Vol. 32(3). P. 543–576.
17. Lincoln Y.S., Guba E.G. Naturalistic Inquiry. Beverly Hills, CA: Sage Publications. 1985.
18. Markus M.L. Power, Politics, and MIS Implementation. *Communications of the ACM*. 1983. Vol. 26:6. P. 430–444.
19. Markus M.L. Toward a 'Critical Mass' Theory of Interactive Media: Universal
20. Access, Interdependence, and Diffusion. *Communication Research*. 1987.

REFERENCES:

1. Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. (2004) Vydavnytstvo "Ukrainska entsyklopediia", 824 p.
2. John Simpson and Edmund Weiner (eds.) (1989) Oxford English Dictionary, second edition. Clarendon Press.
3. Hryshko V. V. (2023) *Metodolohiia naukovykh doslidzhen u humanitarnii sferi v umovakh didzhytalizatsii ta velykykh danykh: problemy, pomylky ta perspektyvy doslidzhen* [Methodology of scientific research in the humanities under conditions of digitalization and big data: problems, mistakes, and research prospects]. *Efektivna ekonomika*, no. 8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.8.1>
4. Bhattacharji A., Sytnyk N. (2022) *Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen: doslidzhennia v sotsialno-ekonomichnykh naukakh* [Methodology and organization of scientific research: research in socio-economic sciences]. 2nd ed., revised and expanded. Kyiv: NTUU "KPI im. Ihoria Sikorskoho", pp. 6–19.
5. Hryshko V. V. (2020) *Kvadrat efektyvnosti publichnoho upravlinnia* [The efficiency square of public administration]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. Kyiv. No. 17–18, pp. 81–84. DOI: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7154&i=12>
6. Vymohy do oformlennia dysertatsii [Requirements for dissertation formatting]. *Biuletyn vyshchoi atestatsiinoi komisii Ukrainy*. (2011). No. 9–10, pp. 2–10.
7. Haidai T. V. (2005) *Metodolohichne zabezpechennia teorii naukovykh paradyhm dlia doslidzhennia rozvytku ekonomichnoi nauky* [Methodological support for the theory of scientific paradigms for the study of the development of economic science]. *Visnyk Kyivskoho Universytetu. Ekonomiky*, issue 75–76, pp. 62–65.
8. Surmin Y. P. (2006) *Maisternia vchenoho: pidruchnyk dlia naukovtsia* [The Scientist's Workshop: A Textbook for Researchers]. Kyiv: Konsortsium iz udoskonalennia menedzhment-osvity v Ukraini, 302 p.
9. Ajzen I. (1991) The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, vol. 50, pp. 179–211.
10. Bacharach S. B. (1989) Organizational Theories: Some Criteria for Evaluation. *Academy of Management Review*, vol. 14(4), pp. 496–515.
11. Benbasat I., Goldstein D. K. Mead M. (1987) The Case Research Strategy in Studies of Information Systems. *MIS Quarterly*. vol. 11(3). pp. 369–386.
12. Burrell G., Morgan G. (1979) *Sociological Paradigms and Organizational Analysis*, Heinemann, 36 p.
13. Giorgi A., Giorgi B. (2003) *Phenomenology. Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*, A. Smith (ed.). London: Sage Publications.
14. Glaser B., Strauss A. (1967) *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine.
15. Eisenhardt K. M. (1989) Building Theories from Case Research. *Academy of Management Review*, vol. 14(4), pp. 532–550.
16. Eisenhardt K. M. (1989) Making Fast Strategic Decisions in High-Velocity Environments. *Academy of Management Journal*. vol. 32(3). pp. 543–576.
17. Lincoln Y. S., Guba E. G. (1985) *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
18. Markus M. L. (1983) Power, Politics, and MIS Implementation. *Communications of the ACM*, vol. 26:6, pp. 430–444.
19. Markus M. L. *Toward a 'Critical Mass' Theory of Interactive Media: Universal*
20. *Access, Interdependence, and Diffusion. Communication Research*. (1987).

УДК 005.1:001.8

JEL B41

Гришко Володимир Васильович, заслужений економіст України, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту і логістики, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». **Гришко Віктор Володимирович**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і логістики, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Менеджмент в умовах глобальних викликів і сучасних реалій. Методологічний аспект.

Розвиток сучасних економічних систем супроводжується глобальними викликами і проблемами сучасних реалій, які мають суттєвий вплив на менеджмент і обумовлюють потребу в змінах методології менеджменту в тому числі її ключових принципів, зміни пріоритетів в їх виборі з орієнтацією на адекватність, адаптивність, прагматизм і професіоналізм. У статті розглянуто залежність ефективності методології менеджменту від глобальних викликів і динамічних проблем, викликаних нестабільними реаліями сьогодення України. Вивчено та проаналізовано, систематизовано та узагальнено вагому кількість дефініцій поняття менеджмент, виявлено онтологічну проблему для розв'язання якої запропоновано бачення авторів стосовно визначення поняття менеджмент, яке в лаконічній формі окреслює його сутнісні ознаки. Встановлено, що дієвість класичної управлінської методології обмежується тенденцією зростання динамічних змін обставин і ситуацій в зовнішньому і внутрішньому середовищах, превалюванням нелінійних зв'язків і нефункціональних залежностей між факторами впливу на об'єкт управління. Економічні системи функціонують і розвиваються

в умовах невизначеності, все більше ситуацій в організаціях пов'язані з неструктурованими проблемами, які породжують значну ризикованість управлінських рішень. Пропонуються суттєві зміни до методології менеджменту, її осучаснення. Зокрема такої важливої її складової як принципи. Окрім добре відомих класичних принципів, зокрема, поєднання демократизму і централізації, повноважень і відповідальності, єдиноначальності і колегіальності, матеріального і морального стимулювання, економічності та ефективності, спадкоємності господарських рішень, підпорядкування особистих інтересів загальним, автори наголошують на важливості в умовах глобальних викликів і сучасних реалій принципів адекватності, адаптивності, прагматичності і професіоналізму. Наявність різних визначень поняття менеджмент, що з одного боку свідчить про багатозначність цього поняття, а з іншого множинність дефініцій цього поняття приводить до суттєвого розходження у розумінні того, що являє собою об'єкт дослідження, яка його мета і істотні ознаки. Для розв'язання цієї онтологічної проблеми пропонуємо власне визначення поняття менеджмент сучасний менеджмент сучасний менеджмент: творчий процес застосування релевантної управлінської методології по забезпеченню ефективності спільної діяльності людей. Метою даного дослідження є удосконалення, осучаснення методології менеджменту, яка на відміну від природничих наук не характеризується детермінованістю, точністю і об'єктивністю. В ході дослідження використана комбінація кількісних і якісних методів дослідження емпіричного і теоретичного рівня сучасних парадигм наукового дослідження, зокрема, систематизація та узагальнення, аналіз і синтез в тісній комбінації з індукцією і дедукцією.

Ключові слова: менеджмент, методологія, поняття, метод, глобальні виклики, процес, принципи, адаптивність, адекватність, прагматизм.

UDC 005.1:001.8

JEL B41

Volodymyr Gryshko, Honored Economist of Ukraine, Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Management and Logistics of the National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic». **Viktor Gryshko**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Management and Logistics of the National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic». **Management in conditions of global challenges and modern realities. Methodological aspect.**

The development of modern economic systems is accompanied by global challenges and problems of modern realities, which have a significant impact on management and determine the need for changes in management methodology, including its key principles, changes in priorities in their selection with an orientation to adequacy, adaptability, pragmatism and professionalism. The article examines the dependence of the effectiveness of the management methodology on global challenges and dynamic problems caused by the unstable realities of today's Ukraine. A considerable number of definitions of the concept of management have been studied and analyzed, systematized and summarized, and an ontological problem has been identified for the solution of which the vision of the authors regarding the definition of the concept of management has been proposed, which outlines its essential features in a concise form. It was established that the effectiveness of the classical management methodology is limited with the growth trend by dynamic changes in circumstances and situations in the external and internal environments, the prevalence of non-linear relationships and non-functional dependencies between the factors of influence on the object of management. Economic systems function and develop in conditions of uncertainty, more situations in organizations are associated with unstructured problems that generate significant riskiness of management decisions. Significant changes to the management methodology and its modernization are proposed. In particular, such an important component as principles. In addition to the well-known classical principles, in particular, the combination of democracy and centralization, authority and responsibility, unity of leadership and collegiality, material and moral stimulation, economy and efficiency, continuity of business decisions, subordination of personal interests to the common, the authors emphasize the importance in the conditions of global challenges and modern realities principles of adequacy, adaptability, pragmatism and professionalism. The presence of many definitions of the concept of management, which on the one hand indicates the ambiguity of this concept, and on the other hand, the multiplicity of definitions of this concept leads to a significant difference in the understanding of what the object of research is, what its purpose and essential features are. To solve this ontological problem, we offer our own definition of the concept of management: management is a purposeful, complex process of managing the joint activities of people using a management methodology relevant to the requirements of specific circumstances. The purpose of this study is to improve and modernize management methodology, which, unlike natural sciences, is not characterized by determinism, accuracy and objectivity. In the course of the study, a combination of quantitative and qualitative research methods of the empirical and theoretical level of modern scientific research paradigms was used, in particular, systematization and generalization, analysis and synthesis in close combination with induction and deduction.

Keywords: management, methodology, concept, method, global challenges, process, principles, adaptability, adequacy, pragmatism.